

Myyttejä ja riittejä

Juutalaisen pesahin eli pääsiäisen viettoon kuuluu seder-ateria. Aterialla syödään tiettyjä ruoka-aineita, joilla kaikilla on oma symbolinen merkityksensä. Ruoka-aineet viittaavat Raamatun kertomukseen siitä, miten juutalaiset vapautuivat Mooseksen johdolla Egyptin orjuudesta ja vaelsivat erämaassa kohti Luvattua Maata, Israelia.

- ▶ *Miten Raamatun kertomus näkyy seder-aterialla?*
- ▶ *Mitä samanlaisena toistuvia asioita ja tapahtumia perheeläsi tai suvullasi on?*
- ▶ *Millaisia asioita toistuvuus vahvistaa?*

Myyttien tehtävät

Uskontojen myytit pyrkivät selittämään, miksi asiat maailmassa ja elämässä ovat niin kuin ne ovat. Myyttejä ovat kertomukset maailman synnystä ja kultaisesta alkujasta tai maailmanlopun tapahtumista. Ne kuvailevat ihmisen suhdetta yliluonnolliseen ja toisiin ihmisiin. Myytit voivat kertoa myös uskonnon perustajasta.

Myytit välittävät elämänohjeita sekä opetuksia elämän tarkoituksesta ja lopullisesta päämäärästä. Ne eivät anna uskovalle ainoastaan maailmanselitystä, vaan kertovat myös kuinka tulisi elää. Myytit auttavat ihmistä ymmärtämään itseään, elämää ja kuolemaa. Ne välittävät ikuisiksi katsottuja totuuksia, siirtävät niitä sukupolvelta toiselle ja muovaavat näin yhteisöjä.

Myytit ovat uskovalle yhteisölle totta. Joillekin Vanhan testamentin luomiskertomukset ovat historiallisesti tosia: he uskovat Jumalan luoneen maailman kuudessa päivässä Raamatun kuvaamalla tavalla. Toiset pitävät luomiskertomuksia vertauskuvallisesti tosina, jolloin ajatellaan, että teksti heijastaa kirjoitusajan käsitystä maailmasta, mutta olennaisinta siinä on sanoma Jumalan luomistyöstä. Uskonto-

61

jen ymmärtämisen kannalta kiinnostavaa ei ole kertomusten tapah-
tumien historiallinen totuusarvo vaan niiden merkitys ihmisille ja
yhteisölle, jotka pitävät niitä pyhinä ja arvokkaina.
Myytit ja kertomukset elävät yhteisöissä suullisena ja kirjallisena
perinteenä. Uskonyhteisö voi hyväksyä osan kirjoitetuista teksteistä
pyhien kirjoitusten kokoelmaksi, esimerkiksi muslimit pitävät Koraa-
nin tekstejä suorana Jumalan puhena. Kungfutselaisuudessa Keskus-
telut on koottu mestari Kungfutsen opetuksista. Kristilliset pyhimyselä-
mäkerrät ovat puolestaan kansanomaisia uskonnollista perinnettä.

Myyttien kokoelmaa kutsutaan mytologiaksi. Edda kuuluu muinaisskandinaaviseen mytologiaan. Ukkojenjumala Thor tappoi jättiläiskäärmeen, jonka ruumis vieritettiin maailmankaikkeuden keskukseen olevaan aukkoon. Näin päästiin muotoilemaan Keskimaata, ihmisten asuinpaikkaa.

Myyttien sisältö

Myyttejä voidaan ryhmitellä niiden sisällön ja sanoman mukaan. Alkumyytit kertovat maailman luomisesta ja siitä, miten kaikki syntyi. Ne vastaavat perimmäisiin kysymyksiin: miksi maailma on tällainen, mikä tarkoitus elämälläni on. Egyptiläisen luomismyytin mukaan maailma syntyi, kun maan jumala Geb ja taivaan jumala Nut saivat lapsen. Ilman jumala Shu toimi synnytyksessä kättilönä, ja erotti toisiinsa kietoutuneet Gebin ja Nutin, jotta lapselle saatiin tilaa syntyä.

Monien uskontojen alkumyytit kertovat ihanteellisesta alkuajasta, jolloin ihmiset olivat onnellisia, terveitä ja pitkäikäisiä. Tämä nähdään vastakohtana nykyajalle, jossa on kärsimystä, sortoa ja pahuutta. Syntymyytit kertovat alkuajan lisäksi siitä, miten arkiset asiat ovat saaneet alkunsa. Monet luonnonuskontojen myytit kertovat, miten eläimet tai henget opettivat ihmisille erilaisia taitoja, kuten tulen tekemisen. Kanadassa elävä Athapasca-heimo kertoo myyttiä siitä, miten riekko opetti ihmiselle lumikenkien valmistamisen, ja siitä lähtien ihmiset ovat päässeet muuten saavuttamattomissa oleviin paikkoihin.

Legendat tai sankarimyytit kertovat uskonnon perustajista tai henkilöistä, jotka myyteissä saavat inhimillisen henkilöhistoriansa päälle yliluonnollisia piirteitä. Näiden myyttien motiivina on ihanteiden ja roolimallien välittäminen yhteisöille. Kristillinen pyhimyslegenda kertoo pyhästä Franciscus Assisilaisesta (n. 1181–1226), joka auttoi köyhiä, vaali luontoa ja saarnasi pikkulinnuille.

Popol Vuh on mayoihin kuuluvan quiché-heimon kansalliseepos, joka sisältää myyttejä ja legendoja jumalista, eläimistä ja ihmisistä. Diego Riveran (1886–1957) teos kuvaa jumalten ensimmäistä yritystä muovata ihminen. Tämä maan liejusta luotu ihminen ei pysynyt pystyssä, koska se oli liian pehmeä. Toinen yritys, puuihminen, oli ilmeeton, eikä sillä ollut sielua eikä järkeä. Kolmannella kerralla jumalat onnistuivat luomaan taipuisan, vahvan ja älykkään ihmisen maissista.

Rituaalien merkitys

Uskonnollisissa perinteissä on säännöllisiä ja toistuvia palvontamenoja tai toimituksia, joita kutsutaan ritteiksi. Kun useat riitit yhdistyvät kokonaisuudeksi, puhutaan rituaalista. Toisinaan näitä termiä käytetään synonyyminä. Säännölliset rituaalit, kuten jumalainpöytäkirjat ja rukoukset, rytmittävät uskonnollista elämää. Rituaalit ovat tärkeitä sekä yksilölle että yhteisölle. Esimerkiksi hautajaisissa ihmiset saavat lohtua suruunsa yhdessäolosta ja vainajan muistelemisestä. Rituaaleilla ja myyteillä on useimmiten tiivis yhteys. Kristillinen ehtoollisrituaali viittaa kristinuskon peruskertomukseen, jossa Jeesus aterioi viimeisen kerran opetuslastensa kanssa. Jokaisen ehtoollisen vieton yhteydessä toistetaan sanat, jotka Jeesus Raamatun mukaan lausui: ”Ottakaa ja syökää, tämä on minun ruumiini. – – Juokaa tästä, te kaikki. Tämä on minun veren, liiton veri, joka kaikkien puolesta vuodatetaan syntien anteeksiantamiseksi” (Matt. 26:26–28).

Polttarissa (saks. polterabend, 'metelöinti-ilta') valmistaudutaan avoliiton vihkimistä varten.

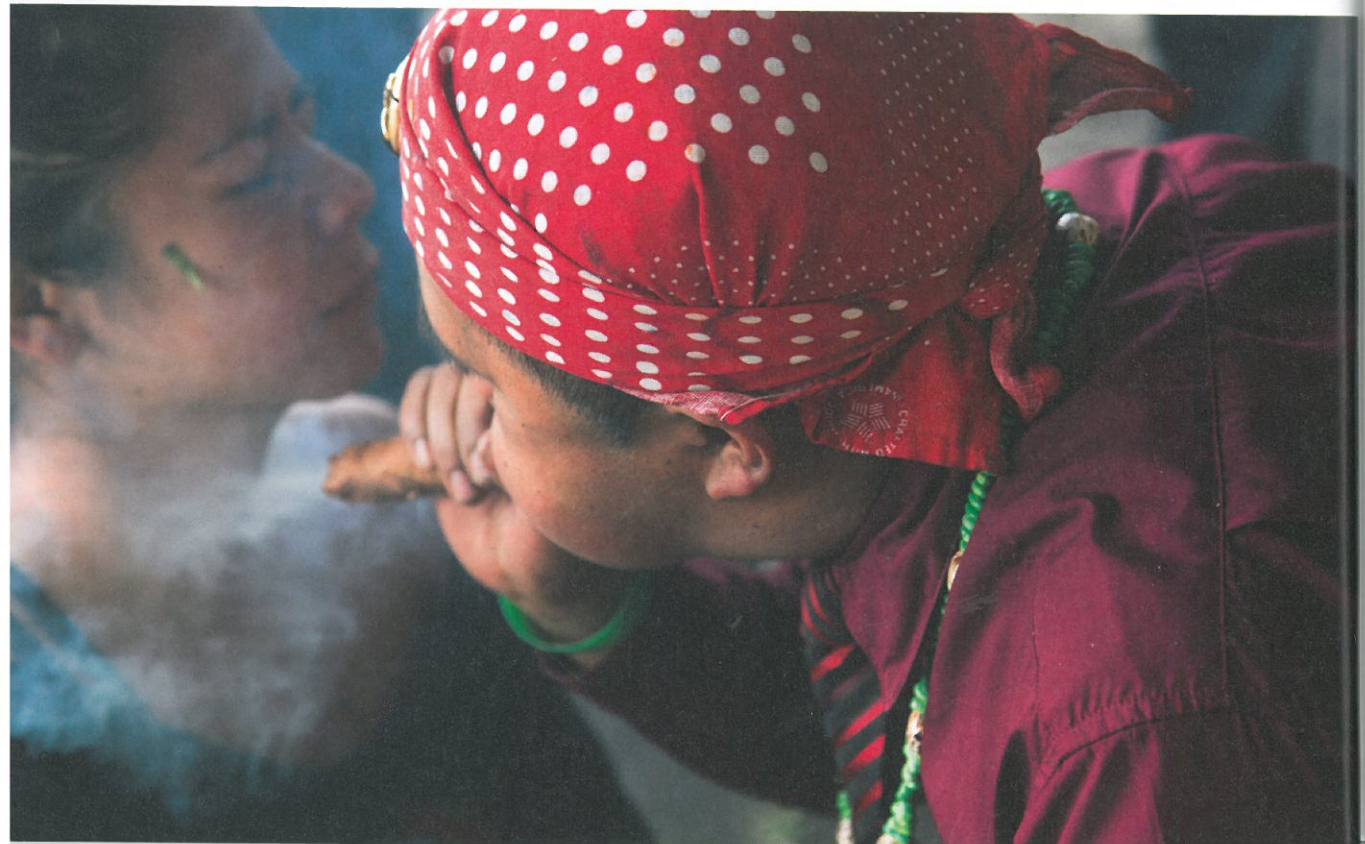
Riittien lajit

Eri kulttuureissa on riittejä, joiden avulla pyritään hallitsemaan elämän muutoksia, luonnonilmiöitä ja kriisejä. Riitit jaetaan siirtymä-, kalendaari- ja kriisiriitteihin niiden sisällön ja merkityksen mukaan. Kaikkien tarkoituksena on tuoda elämään järjestystä ja lisätä hallinnan tunnetta. Samakin riitti, esimerkiksi rukous, voi kuulua useampaan riittien lajiin riippuen siitä, missä tilanteessa ja tarkoituksessa se suoritetaan.

Siirtymäriittien seurauksena yksilön asema yhteisössä muuttuu. Syntymä, yhteisöön liittäminen, aikuistuminen, avioituminen ja kuolema ovat esimerkkejä elämänmuutoksista, jotka on ritualisoitu eri uskonnoissa. Siirtymäriittien tavoitteena on luoda tasapainoa uuteen elämänvaiheeseen ja selkeyttää muutoksen merkitystä yksilölle ja yhteisölle.

Siirtymäriiteissä on kolme osaa: irtautuminen, välivaihe ja liittyminen. Irtautumisessa vanha ja tuttu jätetään taakse. Keskizairelaisessa Mbut-heimossa tyttöjen sukukypsyyttä juhlistaan monin tavoin. Irtautumisvaiheessa sukukypsään ikään tullut tyttö siirretään asumaan yhteisön ulkopuolelle rakennettuun majaan useiksi viikoiksi. Uusi

Sairaus voidaan ymmärtää merkiksi jumalten vihasta. Tällöin parantumisen ehtona on jumalten lepyttäminen. Samaani tai tietäjä selvittää syyn jumalten vihaan sekä tuntee keinot heidän lepyttämiseensä.

Joulupukki juo Coca Colaa Nicaraguan kuumuudessa. Katolisen kirkon Pyhä Nikolaus on joulupukin esikuva. Hän pudotti köyhien savupiipusta öisin kultarahoja ja auttoi perheitä taloudellisesti vaikeuksissa. Pyhän Nikolauksen (n. 270–342) muistopäivänä lapsille annettiin lahjoja, ja vähitellen Nikolauksesta tuli joulupukki, joka tunnetaan ympäri maailmaa.

asuinpaikka tekee näkyväksi tytön aseman muutoksen: hänestä on tulos nainen sekä mahdollisesti puoliso ja äiti. Väli vaiheen aikana kylan vanhemmat naiset opettavat tytölle aikuisen naisen oikeudet ja velvollisuudet sekä viihdyttävät tyttöä musiikilla ja laullulla. Väli vaihetta seuraavat juhlalliset liittymisseremoniat, joiden päätyttyä tyttö on virallisesti nainen ja kuuluu heimon aikuisten naisten yhteisöön. Kalendaaririvit liittyvät vuoden kiertokulkuun. Kristinuskon joulun ja islamin ramadan eli paastokauden toistuvat vuosittain. Maanviljelyn kannalta tärkeät tapahtumat on rituaalisoitu niillä alueilla, joilla toimeentulo riippuu luonnosta. Muinaiset suomalaiset juhlivat vuosittain sadonkorjunta vietämällä kekriä. He tekivät parhaista kuroista yhteen, joka uhrattiin viljan haltijalle kitokseksi hyvästä sadosta. Näin turvattiin myös seuraavan vuoden sato. Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa vietetään edelleen syksyisin sadonkorjuun kiitosjumalanpalvelus.

Kriisi on uhka yksilön tai ryhmän turvallisuudelle tai olemassaololle. Ihmiset tarvitsevat apua sairauden, kuoleman ja onnettomuksien yhteydessä. Kriisitilanteissa pelkkä fyysinen apu ei riitä, ja kriisitilanteilla haetaan henkistä tukea ja pyritään palauttamaan tilanne normaalksi. Rukous ja kynttilän sytyttäminen hädän hetkellä ovat kriisitilanteissa perinteessä korkeammalle voimalle uhrata nollinen erityisasiantuntija, kuten pappi tai samaani. Suomessa kirkot täyttävät katastrofen kohdatessa. Yhteinen kokemus ja surun jakaminen on terapeutttinen kokemus: se auttaa trauman kohtaamisessa ja helpottaa sen käsitelyä.

8 Lähi-idän uskontojen jäljillä

Juutalaisuus, kristinusko ja islam – kuvaile kolmella sanalla mielikuvaasi kustakin uskonnosta.

► *Mihin mielikuvasi perustuvat?*

Yhteisiä piirteitä

Lähi-idän uskonnoilla on runsaasti jaettua historiallista perintöä, siksi niitä nimitetäänkin Abrahamin perillisiksi. Juutalaisille Abraham on Jumalan valitun kansan eli israelilaisten kantaisä. Kristinuskossa Jeesuksen sukuluettelo saa alkunsa Abrahamista, jota pidetään myös uskon esikuvana. Muslimeille Abraham – josta käytetään nimeä Ibrahim – on esi-isä ja tärkeä profeetta.

Abrahamin lisäksi monet Lähi-idän uskontojen kertomuksissa esiintyvät henkilöt ovat yhteisiä. Heitä ovat esimerkiksi Nooa, Joosef, Mooses, Daavid ja Salomo. Henkilökuivissa on tosin opillisia eroja. Esimerkiksi Jeesus on kristinuskossa Messias ja osa kolmiyhteistä Jumalaa. Juutalaiset torjuvat Jeesuksen profeetallisuuden ja messiaanisuuden, mutta muslimit pitävät häntä tärkeänä profeettana, eivät kuitenkaan jumalallisena tai Jumalan poikana. Jeesuksen äiti, Neitsyt Maria on ainoa Koraanissa nimeltä mainittu nainen.

Juutalaisuutta, kristinuskoa ja islamia yhdistävät monet opilliset piirteet, kuten monoteismi, lineaarinen aikakäsitys, usko viimeiseen tuomioon sekä ilmoituskäsitys, jonka mukaan Jumala on ilmoittanut tahtonsa profeettojen ja pyhien kirjoitusten kautta.

Uskontoja yhdistää myös usko enkeleihin: Gabriel tunnetaan sanansaattajana kaikissa kolmessa uskonnossa. Uskonnot jakavat lisäksi käsityksen persoonallisesta pahasta, ja maailmanhistoria hah-

Mesopotamianssa ja Välimeren alueella tunnetaan useita versioita myyttistä, jossa sankari laskeutuu kuolleiden valtakuntaan ja palaa sieltä takaisin. Teema on keskeinen myös kristinuskossa, jossa kerrataan Kristuksen laskeutumisen Tuonelaan ja kuoleman voittamisesta. 1400-luvun freskossa Jeesus nousee haudasta kädessään voitonlippu.

motetaan hyvän ja pahan välisenä taisteluna. Yhteisistä juuristaan ja opillisista piirteistään huolimatta kukin Lähi-idän uskonnoista on kehittynyt omaleimaisiksi kokonaisuuksien. Tämän vuoksi uskontojen keskinäiset suhteet ovat olleet kautta historian jännitteisiä. Tämä ei kuitenkaan poista sitä, että Lähi-idän uskonnot ovat läheistä sukua toisilleen. Ne ovat kaikki ammentaneet oppiaan samoista lähteistä: Babylonian ja Egyptin muinaiskulttuurista, zarathustralaisuudesta sekä kreikkalaisesta filosofasta.

Matematiikassa kymmenjärjestelmää edelsi mesopotamialainen kuusikymmenjärjestelmä. Tästä muistuttaa edelleen tapamme määrittää aikaa: tunti koostuu 60 minuutista ja minuutti 60 sekunnista. Sumerilainen savitaulu on lasku ja tositemppu lampaan ja vuohen ostosta.

Kulttuurit kehittyvät vuorovaikutuksessa

Lähi-idän uskonnoista juutalaisuus ja kristinusko ovat syntyneet Palestiinan alueella ja islam Arabian niemimaalla. Lähi-idän muinaiskulttuurit ja Välimeren alueen kulttuuriperintö ovat vaikuttaneet voimakkaasti näiden uskontojen luonteeseen. Tämän vuoksi niillä on paljon yhteisiä piirteitä ja niiden välillä on helppo nähdä jatkuvuuksia.

Kulttuurivaikutteet ovat kulkeutuneet Lähi-idän ja Välimeren alueilla eri aikoina eri suuntiin. Arkeologiset löydöt osoittavat, että Eurooppaan tuli viljelykasveja Lähi-idästä jo 6000-luvulla eKr. Mesopotamiassa ja Egyptissä keksittiin kirjoitustaito lähestulkoon samanaikaisesti 3000-luvulla eKr. Kirjoitustaito helpotti vaikutteiden leviämistä ja kansainvälisen kauppaverkoston muotoutumista.

Ajatukset, tiedot ja taidot levisivät myös avioliittojen, vaeltavien käsityöläisten ja sotilaiden välityksellä. Toiseen maahan vaimoiksi päätyneet naiset kertoivat lapsena oppimaan tärkeitä asioita lapsilleen. Vierailta mailta tulleet käsityöläiset opettivat käsityötekniikoita uudessa asuinpaikassaan ja välittivät samalla tyyli-ihanteita. Kaukana kotimaastaan palvelleet palkkasotilaat toivat kotiin palatessaan mukanaan kokemuksia toisista kulttuureista.

Juutalaisten suullinen perinne muotoutui yhteydessä Lähi-idän muinaisiin kulttuureihin. Vähitellen perinnettä alettiin kirjata mui-
tiin. Juutalaisten pyhä kirja heprealainen Raamattu vastaa pääpiirteis-
sään kristittyjen Vanhaa testamenttia. Sen kertomuksissa, sananlas-
kuissa ja viisauksikirjoissa on runsaasti suoria vaikutteita Egyptistä ja
Mesopotamiasta. Laujen laulu edustaa egyptiläistä rakkausrunot-
raditiota, vedenpaisumuskertomus on mukaelma mesopotamialaisesta
myyttistä, myös Jobin ja Saarnaajan kirjoilla on mesopotamialaiset
vastineensa. Vanhan testamentin lakiteksteissä taas on yhtymäkohtia
mesopotamialaiseen Hammurabin lakiin.

Babylonialainen Gilgamesh-epos (n.
2000-luvulla ekr.) oli oman aikansa
bestseller ja käännöshitti. Tärkeitä
juonet kulkeutuivat laajalle myös
suullisessa muodossa. Gilgamesh yrittää
raivoisan kuoleman meren, apunaan
lauturi Ur-Shanabi.

Juutalaisuuteen vaikutti myös Palestiinan alueen varhaisemmat uskonnot sekä persialainen zarathustralaisuus, jota pidetään ensimmäisenä monoteistisenä uskontona. Profeetta Zarathustran uskotaan eläneen noin 900-luvulla eKr. Zarathustralaiset ajatukset hyvän ja pahan taistelusta sekä viimeisestä tuomiosta ovat vaikuttaneet juutalaisuuden kautta myös kristinuskoon ja islamiin.

Kreikkalainen kulttuuri sai vaikutteita Mesopotamian ja Egyptin muinaiskulttuureista erityisesti 500-luvulta eKr. lähtien. Lähi-idästä omaksuttiin muun muassa Adoniksen kultti, jonka oppiin kuuluivat kuolemaan ja ylösnousemukseen liittyvät teemat. Vaikutteiden kulkusuunta kääntyi vähitellen 300-luvun loppupuolella eKr. Aleksanteri Suuren valloitusten myötä. Koko Lähi-idän vanha kulttuurialue muuttui kreikkalais-hellenistiseksi.

Zarathustralaisia on nykyään arviolta 150 000. Eniten heitä on Iranissa ja Intiassa, jossa heitä kutsutaan parseiksi.

Kreikkalais-hellenistiset vaikutteet

Lähi-idän muinaiskulttuurit tunnettiin pitkään vain Raamatun ja kreikkalaisten lähteiden maininnoista, kunnes 1800-luvulla tutkijat onnistuivat tulkitsemaan Egyptin hieroglyfikirjoituksen ja mesopotamialaiset nuolennäkirjoitukset. Hieroglyfien arvoituksen ratkaisi sessa tärkeä Rosettan kivi on näytteillä British Museumissa Lontoossa.

Kreikkalais-hellenistinen kulttuuri muovasi voimakkaasti kaikkia Lähi-idän uskontoja. Noin 200-luvulla eKr. juutalaiset oppineet alkoivat kirjoittaa tekstejä heprean ohella kreikaksi. He alkoivat myös kääntää pyhia tekstejä kreikan kielelle. Vanhan testamentin merkittävien kreikankielinen käänös tunnetaan nimellä *Septuaginta* (lat. 'seitsemänkymmentä'). Nimi viittaa perimätietoon seitsemästäkymmenestä kääntäjästä, jotka laativat tarkalleen samanlaiset käännökset Mooseksen kirjoista. Septuagintasta tuli myös ensimmäisten kristittyjen käytös kirja, ja se on edelleen ortodoksisessa kirkossa Vanhan testamentin virallinen versio.

Kristinuskko syntyi juutalaisena lahkona, mutta kehittyi omaksi uskonnokseen nimenomaan kreikkalais-hellenistisessä kulttuurissa. Aramea puhuneen Jeesus Nasaretilaisen opetuksset säilyivät jälkipolville kreikaksi käännettynä, ja kristillisistä teologiaa kehitettiin kreikalaisen filosofian käsitteistillä. Myös kristillisiin juhlatapoihin otettiin vaikutteita ympäröivästä maailmasta. Jeesuksen kuoleman ja ylösnousemuksen muistoksi vietetty pääsiäinen muistutti vastaavia Lähi-idän ja Kreikan uskontojen kulttimenoja, ja roomalainen keski-talven Saturnalia-juhla, johon kuului runsaat ateriat ja lahjojen antaminen, oli samantapainen kuin Jeesuksen syntymäjuhla, joulu.

Joka tapauksessa Abraham lähti uhripaikalle mukanaan veitsi, tuli ja poikansa (jompikumpi, Ismael tai Iisak), joka kantoi pottopuita.

Ismael oli halukas uhri...

...kun taas Iisak huijattiin paikalle.

"Isä, tee niin kuin sinua käsketään. Saat nähdä, että olen kärsivällinen, jos Jumala niin tahtoo."

"Katso, tässä on tuli ja halot, mutta missä on lammas polttouhriksi?"

KORAANI
37:102

1. MOOS.
22:7

Ajanlaskumme ensimmäisinä vuosisatoina kristinuskolla oli Roo-
 man valtakunnassa monia kilpailijoita. Egyptiläisperäinen Isiksen
 kultti oli naisten suosiossa, ja iranilaisperäinen mithralaisuus keräsi
 kannattajia erityisesti sotilaiden joukosta. Manikealaisuuden perusti
 Irakissa juutalais-kristillisessä kastajayhteisössä kasvanut Mami (kuol-
 lut n. 276), joka julistautui ”Jeesuksen Kristuksen apostoliksi”. Tässä
 Keski-Aasiaan ja Kiinaan asti levinneessä opissa juutalaiskristillisiiin
 aineksiin yhdistyi buddhalaisia, taolaisia ja zarathustralaisia aineksia.

Islamilaisen kulttuurin kukoistus

Lähi-idän uskonollinen tilanne muuttui huomattavasti 600-luvulla,
 kun islam syntyi. Arabiarmeijat valloittivat nopeasti Lähi-idän ja
 Pohjois-Afrikan. 720-luvun alkupuolelle tullessa arabien valtakunta
 ulottui idässä Indus-virralle ja lännessä Atlantilte asti. Valloitukset
 eivät kuitenkaan merkinneet koko alueen muuttumista islamilaiseksi,
 sillä muslimit antoivat erityisesti juutalaisille ja kristityille luvan har-
 joittaa uskontoaan tietyn rajoituksen .
 Islamiuskoiset arabit omaksuivat kreikkalais-hellenistisen kult-
 tuurin ja rakensivat sen varaan oman kukoistavan kulttuurinsa. Ara-
 bialaiset oppineet käänslivät arabiksi lähes kaikki Aristoteleen teokset
 sekä paljon muuta kreikkalaista tieteellistä ja filosofista kirjallisuutta.
 Monet näistä teksteistä ovat säilyneet ainoastaan arabiankielisinä
 käännoksina, joten arabialaiset kääntäjät pelastivat osaltaan kreikka-
 laisen perinnön jälkipolville.

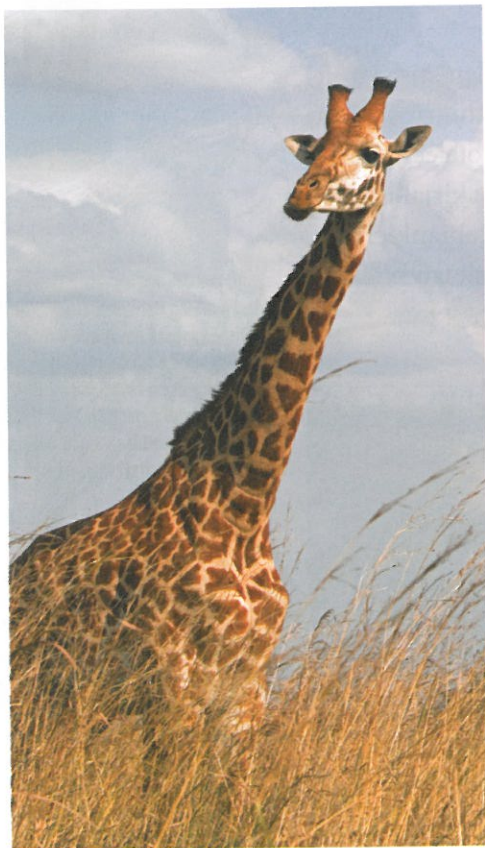
Egyptiläinen jumalatar Isis on manalan
 jumalan Osiriksen puoliso ja haukkapäi-
 sen jumalan Horuksen äiti. Isiksen kultti
 levisi Egyptistä kaikkialle Välimeren
 piiriin, myös Kreikkaan ja Roomaan. Isis
 kuvataan usein täydellisenä äitinä
 valtaistuimella imettävässä poikaansa.
 Asetelma muistuttaa kuvaa Jeesus-lasta
 imettävästä Neitsyt Marista.

Heprea ja arabia kuuluvat seemiläisiin
 kieliiin. Näissä kielissä lyhyttä vokaleja ei
 kirjoiteta näkyviin, koska sanojen
 perusmerkitys määräytyy konsonanttien
 mukaan. Jerusalemissa ”Kärsimysten tie”
 Jeesuksen reitti ristiinnaulitsemispäikälle,
 on merkitty hepreaksi, arabiksi ja
 latinaksi.

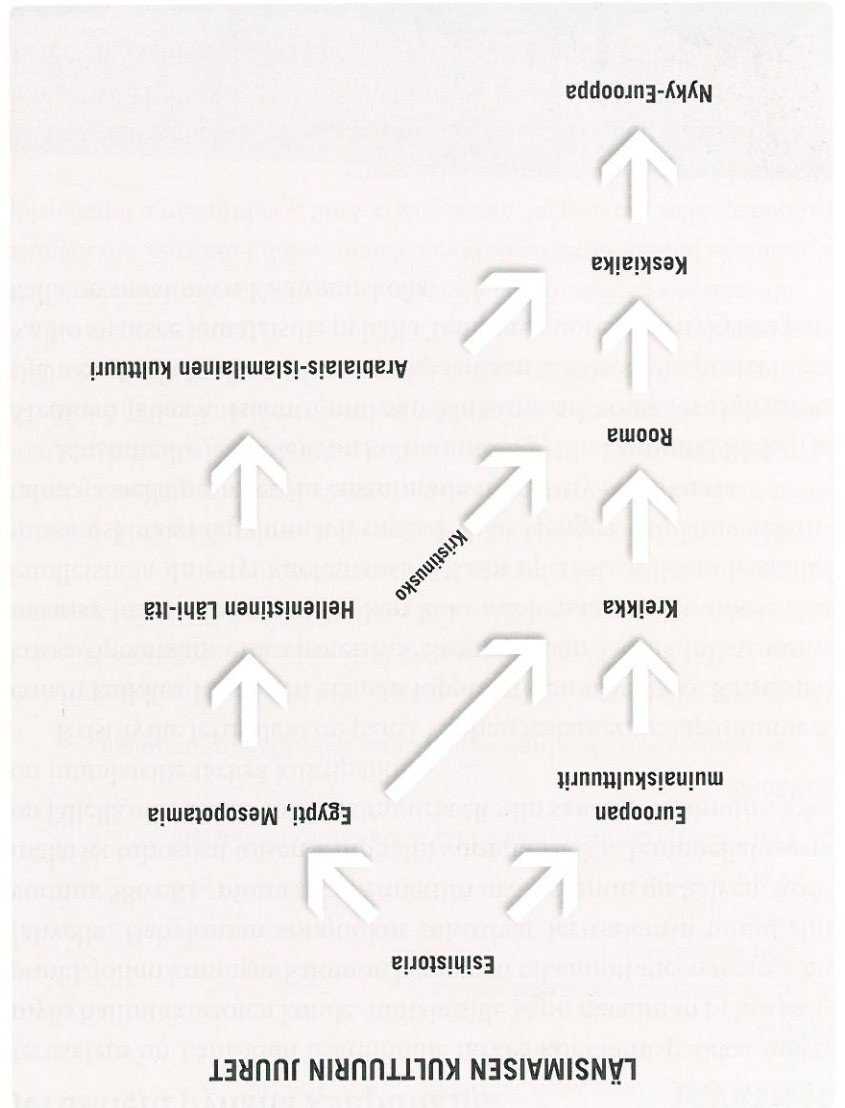
Erityisesti ristiretkien myötä muslimien säilyttämät ja edelleen kehittämät hellenistisen kulttuurin saavutukset tulivat tunnetuiksi myös lännessä. Kreikkalaisen filosofian klassikoiden kääntäminen arabiasta latinaksi mullisti keskiajan eurooppalaisen tieteen. Vaikutteita imettiin laajalti esimerkiksi matematiikassa, tähtitieteessä, lääketieteessä ja hyötykasvien viljelyssä. Arabien ylellisyustuotteet olivat haluttuja, ja taide-esineitä jäljiteltiin jopa siten, että kristillisiin taide-teoksiin kulkeutui arabialaisia ja islamilaisia lauseita.

Juutalaisilla oli merkittävä osuus arabialaisen kulttuurin välittämisessä Eurooppaan. Juutalaiset oppineet hallitsivat useita kieliä ja osallistuivat aktiivisesti arabiankielisten tekstien kääntämiseen eurooppalaisille kielille. Juutalaiset olivat myös muita liikkuvampia, ja he kävivät sujuvasti kauppaa valtakuntien rajojen yli.

Suomen kieleen on vakiintunut joitakin arabiaan pohjautuvia lainasanoja. Tällaisia ovat kirahvi, kahvi ja maskara.

Arabialais-islamilainen oppineisuus oli Välimeren alueen huippua 1300-luvun alkuaan asti. Mongoli-valloitukset idässä 1200-luvulla ja Espanjan joutuminen kristittyjen hallintaan 1400-luvulla merkitsivät kuitenkin kohtalokasta takaiskua islamilaiselle maailmalle. Tieteen kehitys jähmettyi, kun sivistyskeskukset joutuivat vihollisten käsiin. Uudella ajalla tieteen ja tekniikan kehityksen painopiste siirtyi Eurooppaan, mistä nämä kulttuurivaikutteet ovat kulkeneet vuorostaan arabialais-islamilaiseen maailmaan päin.

Espanja oli 700-luvun alkupuolelta islaminuskoisten hallitsemaa aluetta. Arabialais-islamilaisen kulttuurin vaikutus näky edelleen espanjalaisessa kansanperinteessä, sanastossa, ruokakulttuurissa, kansanmusiikissa ja rakennustaitteessa. Sevillan kirkon neisikulmainen kellotorni edustaa samaa tyyliä kuin marokkolaiset minareetit.

(Lähde: Jaakko Hämeen-Anttila, Mare Nostrum, Länsimaisen kulttuurin juurilla, Otava 2006.)

Jerusalem pyhänä kaupunkina

Jerusalem on Lähi-idän uskonnoille tärkeä kohtaamispaikka, mutta myös hallintakiistojen kohde. Juutalaisille se on maailman pyhin kaupunki, johon kuningas Salomon kerrotaan rakennuttaneen temppelin Jahvelle. Babylonian sotajoukot tuhosivat Jerusalemin temppelin vuonna 586 eKr., mutta se rakennettiin myöhemmin uudelleen. Roomalaiset tuhosivat toisen temppelin vuonna 70 jKr. Temppelialueesta on jäljellä ainoastaan osa länsimuuria eli niin sanottu Itkumuuri, joka on juutalaisille tärkeä kulttipaikka.

Kristityille Jerusalem on paitsi Vanhan testamentin tapahtumien, ennen kaikkea Jeesuksen elämän loppuhetkien näyttämö. Kristinuskossa opetetaan, että viimeisinä elinpäivinään Jeesus julisti sano- maansa Jerusalemissa, siellä hän koki kuoleman ristillä, nousi ylös kuolleista ja ilmestyi kuolemansa jälkeen opetuslapsilleen. Jerusalemissa uskotaan tapahtuneen myös Pyhän Hengen vuodatus helluntaina, ja siellä perustettiin ensimmäinen kristitty seurakunta.

Muslimeille Jerusalem on kolmanneksi pyhin kaupunki Mekan ja Medinan jälkeen. Islamiin mukaan Muhammad nousi Jerusalemissa sijaitsevalta kalliolta taivaaseen tapaamaan aikaisempia profeettoja. Kallio sijaitsee juutalaisille pyhällä Temppelivuorella, ja nykyään paikalla on muslimien Kalliimoskeija.

Näkymä Jerusalemin Temppelivuorelle: keskellä Itkumuuri ja sen takana vasemmalla kultakupolinen Kalliimoskeija. Oikeassa alareunassa näkyy kulkureitti Al-Aqsan moskeijaan.

